

Віктор Окороків

Доктор філософських наук, професор,
Завідувач кафедри філософії,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара,
пр. Гагаріна 72, Дніпро, 49010, Україна

E-mail: victor7754@i.ua,

Олексій Анатолійович Третяк

Доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри політології,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара,
пр. Гагаріна, 72, Дніпро,
49010, Україна

E-mail: alexsir25@ukr.net,

Viktor Okorokov

Doctor of Sciences in Philosophy, Professor,
Head of the Department of Philosophy,
Oles Honchar Dnipro National University,
72 Gagarin Ave., Dnipro,
49010, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8606-677X>

Oleksii Anatoliiovych Tretyak

Doctor of Political Sciences, Professor,
Head of the Department of Political Science,
Faculty of Social Sciences and International
Relations,
Oles Honchar Dnipro National University,
72 Gagarina Ave., Dnipro, 49010, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2536-0611>

УДК 323.772

**БЕЗПЕКОВІ ПОЛІТИЧНІ КОМУНІКАЦІЇ:
ПІДХОДИ ДО ТЕОРЕТИЧНОЇ ДЕМАРКАЦІЇ**

Received 29 August 2022; revised 26 September 2022; accepted 31 October 2022

DOI: 10.15421/352222

Анотація

Стаття присвячена вивченню політичної безпеки, яка виступає простором цілеспрямованих політико-комунікаційних дій або кампаній. Мета дослідження – з'ясування змісту теоретичних підходів до аналізу безпекових політичних комунікацій. Охарактеризовано значення соціально-економічного розвитку окремих регіонів як чиннику покращення або погіршення стану політичної безпеки. Було підкреслено, що на сучасному етапі існує потреба узагальнення наявних типів безпекової політичної комунікації. Проаналізовано причини широкого залучення фахівців до аналізу конкретної держави та залучення великої кількості фактів і свідчень адекватності державної політики. Розкрито значення поняття економічної безпеки, яке відсилає до потужного масиву даних про економічну спроможність конкретної держави. З'ясовано джерела даних зворотного зв'язку щодо попередніх заходів політичної безпеки. Виявлено акторів політичної безпеки, які вимагають уваги центрів макрополітичного управління. Доведено, що відповідальність за стан політичної безпеки виключно на центральний рівень політичного менеджменту є обмеженим баченням в рамках стратегічної безпекової комунікації. З'ясовано глибинні ціннісні засади, які можуть спричинити виклики політичної безпеки в конкретній державі та суспільстві. Припущено, що «типовий профіль» сприйняття небезпеки у суспільстві відіграє значну роль в ідентифікації її основних носіїв. Встановлено, що цілеспрямований вплив або «атака» на українські культурні цінності в умовах відкритої російської агресії показали масштабність інформаційно-культурної небезпеки. Зроблено висновок, що підготовка конкретних заходів щодо запобігання викликам політичної небезпеки передбачає наявність теоретичної площини, в якій будуть об'єднані результати різномірних досліджень. Підкреслено, що владо- або державоцентризм політико-комунікаційних повідомлень виступають чинником усвідомлення масштабів та значення політико-комунікаційних кампаній відносно запитів і потреб суспільства. З'ясовано, що комплекс типів безпекової політичної комунікації визначає ефективність національної моделі безпекової політичної комунікації.

Ключові слова: політична безпека, політична комунікація, політична теорія, антикризовий менеджмент, політичні технології, політичні цінності, політична ідентичність.

**SECURITY POLITICAL COMMUNICATIONS:
APPROACHES TO THEORETICAL DEMARCATION**

Abstract

The article is devoted to the study of political security, which acts as a space for purposeful political and communication actions or campaigns. The purpose of the study is to clarify the content of theoretical approaches to the analysis of security political communications. The significance of the socio-economic development of individual regions as a factor in the improvement or deterioration of the state of political security is characterized. It was emphasized that at the current stage there is a need to generalize the available types of security political communication. The reasons for the widespread involvement of specialists in the analysis of a specific state and the involvement of a large number of facts and evidence of the adequacy of state policy are analyzed. The meaning of the concept of economic security is revealed, which refers to a powerful array of data on the economic capacity of a specific state. Sources of feedback data on previous political security measures have been clarified. Actors of political security who require the attention of centers of macro-political management have been identified. It has been proven that the responsibility for the state of political security exclusively on the central level of political management is a limited vision within the framework of strategic communication. The deep value principles that can cause challenges to political security in a specific state and society have been clarified. It is assumed that the "typical profile" of danger perception in society plays a significant role in the identification of its main carriers. It was established that the purposeful influence or "attack" on Ukrainian cultural values in the conditions of open Russian aggression showed the magnitude of the informational and cultural danger. It was concluded that the preparation of specific measures to prevent the challenges of political danger requires the presence of a theoretical plane in which the results of various studies will be combined. It is emphasized that the power or state centrism of political communication messages is a factor in awareness of the scale and importance of political communication campaigns in relation to the requests and needs of society. It was found that the complex of types of security political communication determines the effectiveness of the national model of security political communication.

Key words: *political security, political communication, political theory, anti-crisis management, political technologies, political values, political identity.*

Постановка проблеми.

Політико-комунікаційний вплив розглядається сучасною політичною наукою як один з провідних аспектів політичної організації суспільства та його адаптації до нових викликів. Політична безпека виступає об'єктом цілеспрямованих політико-комунікаційних дій або кампаній. Стан безпеки є одним з провідних параметрів функціональності політичної системи та її розвитку. Саме безпекові політичні комунікації спрямовані на усунення негативного впливу раптових (непрогнозованих) подій. Також вони реалізують потенціал інформаційно-комунікаційних технологій для подолання інерції громадської думки, подолання негативного сприйняття дійсності тощо. Розмежування типів антикризової та безпекової комунікації в політиці спричинене потребою виявлення підґрунтя для подальшого дослідження оптимальних політико-комунікаційних дій. Сучасні теорії безпеки у політико-комунікаційному вимірі мають вади

суворої дисциплінарної належності. Досить часто вони є зосередженими на технічних аспектах передавання інформації. Також дається взнаки прагнення дослідників спрямувати увагу на конкретні кейси та на найбільш резонансних кампаніях. На сучасному етапі існує потреба узагальнення наявних типів безпекової політичної комунікації. Це актуалізується потребами розвитку суспільства сучасної України. Також необхідним є формування теоретичної рамки для передбачення особливостей національної політико-комунікаційної системи як цілком самодостатньої стосовно країни-агресора.

Аналіз публікацій.

Низка зарубіжних науковців приділяє пильну увагу наслідкам політико-комунікаційного впливу для середовища суспільно-політичної безпеки. Зокрема, Б.Тофф, і Р.Нільсен розглядають емоційне тлон новин, а також очікувану тривогу як фактор уникнення новин і перешкоду для політичної участі [Toff,

Nielsen 2022], Т.Алберг, П.Ельст та Дж.Керран. здійснюють міжнаціональне порівняння медійних систем та політичного інформаційного середовища [Aalberg, Aelst, Curran 2010], Б.Альбертсон, С.Гадарян діагностують стан демократичного громадянства в загрозовому світі на тлі тривожної політики [Alberts, Gadarian 2015], У.Клінгер, К.Коц-Міхальська та У.Руссманн з'ясовують, чи стають кампанії потворнішими, і хто в цьому винен на основі емпіричних даних про негативність, драматизацію та популізм у Facebook під час виборчих кампаній [Klinger, Koc-Michalska, Russmann 2022], В.Беннет, Б.Пфетш здійснюють переосмислення політичної комунікації в часи зруйнованих публічних сфер [Bennett, Pfetsch 2018], Б.Бімбер, Х.Гіл де Суньїга формують концепт невідредагованої публічної сфери [Bimber, de Zúñiga, 2020], Р.Відігал і Дж. Джеріт підкреслюють важливість проблеми та виправлення дезінформації [Vidigal, Jerit 2022]. Поряд з цим існує значна лакуна оцінки змісту сучасних теоретичних підходів до аналізу та реалізації безпекових політичних комунікацій. На її заповнення спрямована дана стаття.

Метою статті є з'ясування змісту сучасних теоретичних підходів до безпекових політичних комунікацій. Завданням статті є виявлення типів безпекових політичних комунікацій на основі сучасних теоретичних уявлень.

Основний зміст.

Теоретичні виміри дослідження смислового поля політичної безпеки включають спроби диференціації безпекових викликів за галузями. Прикладом слугують окремі держави та окремі види життєдіяльності суспільства. Зокрема, стан туризму та в цілому соціально-економічного розвитку окремих регіонів світу виступають наслідками покращення або погіршення стану політичної безпеки. О.Капрусь обґрунтовано стверджує, що «протягом останніх п'яти років у країнах Близького Сходу спостерігався значний розвиток туристичної індустрії, проте останні події вплинули на туризм, насамперед у Єгипті, Тунісі, частково – в Ізраїлі, які мають розвинуту інфраструктуру. Незважаючи на зусилля влади та туристичних фірм переконати туристів у тому, що

ситуація нормалізувалась і ніщо не загрожує їхньому життю, відновлення туристичної індустрії у цих країнах залишається під питанням» [Капрусь 2011: 90].

В рамках регіональних та галузевих «теоретичних налаштувань» значне місце посідає здатність еліт реагувати на виклики безпекового характеру. Це висуває до порядку денного питання про рівень компетентності політичних лідерів та можливість їх адекватної поведінки. О.Капрусь справедливо вважає, що «політична напруженість може бути зменшена, якщо влада почне враховувати інтереси простого населення, проведе певні реформи та керуватиметься демократичними принципами в управлінні державою, а не лише своїми потребами та переконаннями. Нормалізація політичної ситуації в регіоні сприятиме, в свою чергу, налагодженню відносин, співробітництву з могутніми державами, притоку іноземних інвестицій, розвитку економіки та туристичної індустрії. Гарантування безпеки туристичних подорожей може надзвичайно швидко відновити туристичні потоки в країни Близького Сходу, а також доходи в економіку цих країн» [Капрусь 2011: 92].

Інтеграційний, або макрополітичний теоретичний підхід визначає ефективність політичних рішень у безпековій сфері на тлі макросуспільних потреб. Він вимагає широкого аналізу конкретної держави та залучення великої кількості фактів і свідчень адекватності державної політики. На слушну думку І.Ніколаєвої, «належний рівень економічної безпеки досягається здійсненням єдиної державної політики, в тому числі економічної політики, підкріпленої системою скоординованих заходів, адекватних внутрішнім та зовнішнім загрозам. Без такої політики неможливо домогтися виходу з кризи, примусити працювати механізм управління економічною ситуацією в Україні, створити ефективні механізми соціального захисту населення» [Ніколаєва 2014: 12].

Імовірність адекватного розуміння безпекової ситуації вимагає від наукової спільноти уваги до суміжних з політичною сферою смислових просторів. Зокрема, поняття економічної безпеки відсилає до потужного

масиву даних про економічну спроможність конкретної держави. Згідно з І.Ніколаєвою, «наукові дослідження безпекового напрямку є актуальними та своєчасними у час пошуку пріоритетів державної економічної політики. Метою є наукове обґрунтування та дослідження сучасного стану економічної безпеки національної економіки та визначення основних напрямів реформування державної політики» [Ніколаєва 2014: 12]

Дискурс економічної безпеки допомагає розвитку теоретичних засад інтегрального або макрополітичного підходу досягнути вектор застосування управлінські зусиль. Також вони надають дані зворотного зв'язку щодо попередніх заходів політичної безпеки. І. Ніколаєва переконливо стверджує, що «поняття «економічна безпека» характеризується в якості складною внутрішньою структурою. Загальним недоліком зазначених підходів є відсутність комплексного підходу до всієї сукупності взаємопов'язаних елементів економічної безпеки. Економічну безпеку можна розглядати не лише з точки зору стану захищеності суспільних інтересів, але і як готовність інститутів влади створювати ефективні механізми реалізації та захисту національних інтересів, розвитку вітчизняної економіки, підтримку соціально-політичної стабільності суспільства. В умовах кризових процесів, які зараз спостерігаються, механізми стабілізації економічної безпеки досить багатозначні та неординарні» [Ніколаєва 2014: 12].

Комплексний характер формування політичної безпеки на сучасному етапі спонукає до узагальнення даних про регіональні, просторові та суб'єктні аспекти безпекового середовища. Указане дозволяє судити про наявність акторів політичної безпеки/небезпеки, які вимагають уваги центрів макрополітичного управління. Як аргументовано вказує І. Ніколаєва, «держава, регіони, галузі, окремі підприємства й домогосподарства формують свої індивідуальні механізми гарантування економічної безпеки. Механізми ці можуть бути усвідомленими чи неусвідомленими, спонтанними чи ретельно продуманими й вибудованими в струнку систему, такими, що суперечать або доповнюють один одного» [Ні-

колаєва 2014: 14].

Разом з тим, державоцентричний макрополітичний теоретичний підхід страждає одноманітністю у визначенні засобів формування самодостатнього безпекового середовища. Також він покладає відповідальність за стан політичної безпеки виключно на центральний рівень політичного менеджменту. Це значно звужує інструментарій політико-комунікаційного впливу. І.Ніколаєва все ж переконливо доводить «необхідність державного втручання, створення умов для конструктивної реалізації механізмів гарантування економічної безпеки на будь-якому суб'єктному рівні» [Ніколаєва 2014: 14].

Досить евристичним теоретичним підходом для дослідження політичної безпеки виступає культуроцентричний підхід. Він з'ясує глибини ціннісні засади, які можуть спричинити виклики політичної безпеки в конкретній державі та суспільстві. А.Борканюк визначає і безпосередньо пов'язує безпеку із «суб'єктивними за своєю природою оцінками характеру і масштабів потенційних чи реальних загроз цінностей, які сповідує суспільство в конкретно історичний момент свого розвитку. Безпека розглядається як основна передумова існування держави, суспільства й індивіда. Її наявність дозволяє зберігати й примножувати певні суспільні цінності» [Борканюк 2011: 82].

Культурологічні чинники політичної безпеки формують перелік напрямів розробки які обіцяють нові дані. Зокрема, ідеться про «типовий профіль» сприйняття небезпеки у суспільстві, а також ідентифікації її основних носіїв. А.Борканюк доречно зауважує «що розвиток інформаційних технологій, їх проникнення у всі сфери життя суспільства відкривають якісно нові можливості впливу на формування загальносуспільних цінностей та ідеалів, пов'язування чужорідних стереотипів поведінки, впливу на свідомість людини, її психіку, який може здійснюватися й в антисоціальних, антигуманних цілях» [Борканюк 2011: 82].

Інформаційні засоби поширення культурних патернів в галузі політичної ідентичності вступають джерелом викликів для відкритого

суспільства. Цілеспрямований вплив або «атака» на цінності в умовах відкритої російської агресії показали масштабність інформаційно-культурної небезпеки. Також вони засвідчили необхідність комплексних дослідних зусиль у цій сфері. А.Борканюк слушно вважає одним із видів безпеки є культурну безпеку. «Остання виступає як складний багатоплановий соціокультурний феномен, що відображає універсальність буття. Культурна безпека соціуму являє собою якісну характеристику функціонування і розвитку суспільства, стан, за якого відсутні реальні чи потенційні загрози його духовним і культурним цінностям», зауважує сучасний фахівець [Борканюк 2011: 83].

Підготовка конкретних заходів щодо запобігання викликам політичної безпеки передбачає наявність теоретичної площини, в якій будуть об'єднані результати різномірних досліджень. Ідеться про прагматично-управлінський підхід до політичної безпеки. Він спрямовує зусилля на подолання явних ризиків та загроз. На думку Ю.Павлютіна «політична безпека є об'єктом публічного управління, яке спрямоване на забезпечення сталого розвитку політичних відносин у суспільстві, у зв'язку із цим потребує стратегічної та концептуальної основи у визначених нормативно-правових формах для наступного і послідовного втілення створеного механізму регулювання існуючих суспільних відносин у сфері забезпечення політичної стабільності в Україні» [Павлютін 2020: 51].

Стан політичної безпеки набувається в результаті комплексу дій з боку публічного врядування на різних рівнях. Звідси аналіз політичної безпеки в умовах російської агресії швидко переходить з концептуального виміру

до рівня конкретних дій. При цьому актуальним є перегляд доктринальних положень, які охоплювали дії щодо блокування викликів небезпеки в публічному просторі.

Висновки.

Таким чином, основними теоретичними засадами застосування безпекових політичних комунікацій слід вважати інституційний, державоцентричний та культурницький підходи. В рамках першого безпекові політичні комунікації розглядається з точки зору суб'єктності та спрямуванням комунікаційного впливу.

Владо- або державоцентризм політико-комунікаційних повідомлень виступають чинником усвідомлення масштабів та значення політико-комунікаційних кампаній відносно запитів і потреб суспільства.

Культурницький напрям уявляє глибинні наслідки політичних комунікацій, спрямованих на встановлення стану безпеки. Відповідно до цих теоретичних уявлень є підстави вважати попередньо визначеними такі типи безпекової політичної комунікації: «алармістський» або «реактивний» тип, який передбачає дії, спрямовані на виправлення сприйняття подій, що відбулися.

Випереджальний, або стратегічний тип, акцентує увагу на запланованій діяльності з конкретної визначеними цілями на довгу перспективу. Інтуїтивний, або ціннісний тип, який спрямований на виправлення або нейтралізацію культурних впливів.

Комплекс цих типів визначає ефективність національної моделі безпекової політичної комунікації. Перспективи подальшого розгляду проблеми, порушено в даній статті є аналіз безпекової політичної комунікації у зв'язку з конкретними чинниками та суб'єктами небезпеки.

Бібліографічні посилання

- Aalberg, T., Aelst, P.V., Curran, J. (2010). Media systems and the political information environment: A cross-national comparison. *The International Journal of Press/Politics*, 15(3), 255-271.
- Albertson, B., Gadarian, S.K. (2015). *Anxious politics: Democratic Citizenship in a Threatening World*. Cambridge University Press.
- Bennett, W.L., Pfetsch, B. (2018). Rethinking political communication in a time of disrupted public spheres. *Journal of Communication*, 68(2), 243-253.
- Bimber, B., Gil de Zúñiga, H. (2020). The unedited public sphere. *New Media & Society*, 22(4). 700-715.
- Klinger, U., Koc-Michalska, K., Russmann, U. (2022). Are Campaigns Getting Uglier, and Who Is to Blame?

- Negativity, Dramatization and Populism on Facebook in the 2014 and 2019 EP Election Campaigns. *Political Communication*. DOI: 10.1080/10584609.2022.2133198
- Toff, B., Nielsen, R.K. (2022). How News Feels: Anticipated Anxiety as a Factor in News Avoidance and a Barrier to Political Engagement. *Political Communication*, 39(6), 697-714.
- Vidigal, R., Jerit, J. (2022). Issue Importance and the Correction of Misinformation. *Political Communication*, 39(6), 715-736.
- Борканюк, А. (2011). Культурна безпека особистості як мета культурної політики держави. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Філософія*, 9, 81-86.
- Капрусь, О. (2011). Безпека туристичної діяльності через призму політичної ситуації на близькому сході. *Вісник Львівського університету. Сер. : Міжнародні відносини*, 28, 85-94.
- Ніколаєва, І.І. (2014). Економічна безпека національної економіки в контексті державної політики. *Управління розвитком*, 1, 11-14.
- Павлютін, Ю.М. (2020). Політична безпека в системі заходів із забезпечення національної безпеки України. *Честь і закон*, 4, 49-55.

References

- Aalberg, T., Aelst, P.V. & Curran, J. (2010). Media systems and the political information environment: A cross-national comparison. *The International Journal of Press/Politics*, 15(3), 255-271.
- Albertson, B. & Gadarian, S.K. (2015). *Anxious politics: Democratic Citizenship in a Threatening World*. Cambridge University Press.
- Bennett, W.L. & Pfetsch, B. (2018). Rethinking political communication in a time of disrupted public spheres. *Journal of Communication*, 68(2), 243-253.
- Bimber, B., & Gil de Zúñiga, H. (2020). The unedited public sphere. *New Media & Society*, 22(4). 700-715.
- Borkaniuk, A. (2011). Kulturna bezpeka osobystosti yak meta kulturnoi polityky derzhavy [Cultural security of the individual as a goal of the state's cultural policy]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Ser. Filosofii*, 9, 81-86. (in Ukrainian)
- Kaprus, O. (2011). Bezpeka turystychnoi diialnosti cherez pryzmu politychnoi sytuatsii na blyzkomu skhodi [Safety of tourist activities through the lens of the political situation in the Middle East]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Ser.: Mizhнародni vidnosyny*, 28, 85-94. (in Ukrainian)
- Klinger, U., Koc-Michalska, K. & Russmann, U. (2022). Are Campaigns Getting Uglier, and Who Is to Blame? Negativity, Dramatization and Populism on Facebook in the 2014 and 2019 EP Election Campaigns. *Political Communication*. DOI: 10.1080/10584609.2022.2133198
- Nikolaieva, I.I. (2014). Ekonomichna bezpeka natsionalnoi ekonomiky v konteksti derzhavnoi polityky [Economic security of the national economy in the context of state policy]. *Upravlinnia rozvytkom*, 1, 11-14. (in Ukrainian)
- Pavliutin, Yu.M. (2020). Politychna bezpeka v systemi zakhodiv iz zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Political security in the system of measures to ensure national security of Ukraine]. *Chest i zakon*, 4, 49-55. (in Ukrainian)
- Toff, B. & Nielsen, R.K. (2022). How News Feels: Anticipated Anxiety as a Factor in News Avoidance and a Barrier to Political Engagement. *Political Communication*, 39(6), 697-714.
- Vidigal, R. & Jerit, J. (2022). Issue Importance and the Correction of Misinformation. *Political Communication*, 39(6), 715-736.